

Koncepty a jejich operacionalizace: indikátory, proměnné

30.10.2014

Prvním krokem při plánování výzkumu je:

- začít psát dotazník
- určit výzkumné otázky

Základní podstata kvantitativního výzkumu:

Může nalézt řešení jen pro problémy, které je možno popsat v termínech vztahu mezi pozorovanými proměnnými.

Co je to hypotéza

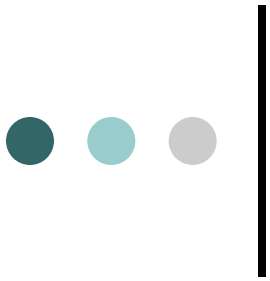
Hypotéza je výrokem o existenci, frekvenci nebo intenzitě vztahu mezi dvěma jevy (nebo mezi jevem a jeho podmínkou či příčinou), který je vyvozený z teorie nebo z dostatečného množství empirických dat.

- Hypotézy jsou ve vědě důležité, protože jsou pracovními nástroji teorie - jsou jejich převedením do formy, v níž mohou být tyto buď potvrzeny, anebo vyvráceny.
- Před samotným výzkumem musí hypotéza ještě projít procesem operacionalizace.

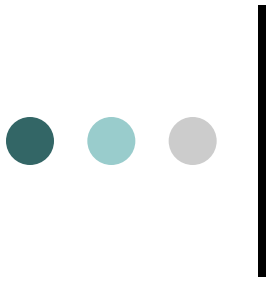
Co je to hypotéza

- Definice: Předběžné tvrzení o vztahu mezi (alespoň dvěma) zkoumanými proměnnými.
- Má formu oznamovací věty, příklad:
„Čím vyšší je nespokojenost, tím vyšší je fluktuace zaměstnanců.“
- Rozlišujeme hypotézy
 - teoretické
 - pracovní (empirické)
- Hypotéza musí být **ověřitelná**, tj. u všech zahrnutých proměnných musí být jasně určeno, jak se budou měřit*.
- V hypotézách se vyhýbáme osobním a kulturním hodnotícím soudům.

Jak hypotéza vypadat nemá – příklad

*„Kromě klasických reklam je spotřebitel
čím dál silněji ovlivňován reklamou
podprahovou, která je mu podsouvána
prostřednictvím seriálů.“*

Příklad

„Pohlaví má vliv na osobní spotřebu finančních zdrojů rodiny.“

?

„Osobní spotřeba finančních zdrojů rodiny se liší dle pohlaví.“

Operacionalizace a indikátor

Operacionalizace je v podstatě procedurou překladu pojmů z teoretického do observačního jazyka. Operacionální definice jsou překlady teoretických pojmů do observačního jazyka. Operacionalizovat termín znamená najít jeho empirické krytí.

Indikátor reprezentuje studovaný fenomén, neboť (nejen) v sociálních vědách často pozorujeme a měříme nepřímo (teplota – rtuť na teploměru, věk – odpověď v dotazníku na věk). Vzdálenost mezi indikátorem a jevem může být velká – riziko zkreslení je pak značné

Operační definice - operacionalizace

- koncept je vyjádřen popisem operací, kterými bude měřen
- nevysvětluje, co je zkoumaný předmět, ale dává nám návod, jak poznat co to je.

Proces konceptualizace

Abstraktní pojem: socio-ekonomické postavení

Co je to proměnná?

Proměnná je znak, který je jednak symbolickým vyjádřením vlastnosti a jednak svými hodnotami vyjadřuje vlastnosti a vztahy mezi hodnotami

Proměnná je empiricky identifikovatelná dimenze pojmu nebo měřitelný pojem, který nabývá dvou nebo více hodnot pro různé jednotky nebo pro různá období

○ Musí splňovat tyto podmínky:

- 1) diskriminabilita (rozlišitelnost) – musí nabývat alespoň 2 hodnot
- 2) úplnost – ke každému stavu vlastnosti existuje hodnota znaku
- 3) jednoznačnost – dvě různé hodnoty nemohou odpovídat jednomu stavu vlastnosti

Příklad operacionalizace proměnných

vlastnost/proměnná	znak/ukazatel	varianty znaku
věk	• rok narození• věk v době šetření	1989 22
vzdělání	stupeň dosaženého vzdělání	1. ZŠ 2. vyučen/a 3. SŠ s maturitou 4. VŠ
nezaměstnanost; kvalita života	??? ???	??? ???

Zadání

Představte si, že před zavedením školného si vás MŠMT pověřilo, abyste výzkumem zjistili postoje těch osob, kterých se to nejvíc dotkne, tedy studentů, resp. jejich rodin. Ministerstvo bude nejvíce zajímat, jak se postoje studentů ke školnému budou lišit:

- Podle socio-ekonomického postavení rodiny dotazovaných
- Podle představ respondentů o sociální spravedlnosti
- Podle dalších relevantních kritérií, které mohou mít vliv na postoje ke školnému (ministerstvo zde spoléhá na vaši odbornou erudici).